

Szerkesztőségi iroda:

Rimaszombat, Rimasor 25. sz. a. — Ide intézendő a lap szellemi részét érdeklő minden közlemény és levelezés.

Bérmentetlen levelek nem fogadtatnak el.

Kéziratok nem adnak vissza.

Előfizetési díj:

Egész évre . . . 4 frt.
Fél évre . . . 2 frt.
Negyed évre . . . 1 frt.
Egyes szám ára 10 kr.

GÖMÖR-KISHONT.

VEGYES TARTALMU HETILAP.

MEGJELENIK MINDEN HÉT VASÁRNAPJÁN.

Kiadó-hivatal:

R.-szombat, Losonezi-utca 24. sz. **Rábely Miklós** könyvnyomdájában. — Ide intézendők a kiadóhivatali illető előfizetési pénz-, hirdetmény-, nyiltér- és felszólamlások.

Hirdetési díj:

Egy négy hasábos petitsor térfogata . . . 5 kr.
Bélyegdíj: minden beiktatás után . . . 30 kr.

Nyiltér:

Egy sor . . . 20 kr.

Előfizetéseket elfogad: A „Gömör-Kishont” kiadó-hivatala Rimaszombat Losonezi-utca 24. sz., nemkülönben minden hazai postahivatal. Az előfizetéseket legcélszerűbben posta utalvány útján eszközölhetők. — **Hirdetéseket** csupán a kiadó-hivatal veszi fel.

Hogyan írjuk az idegen szót?

Fejlődő, forrongó nép voltunk nemesak a társadalmi, ipari és kereskedelmi, közművelődési téren szembeötlő; talán még inkább az a nyelvben. Szűk látókörű kritikuskok a magyar irodalom virágzásának elmúltáról beszélnek. Holott nyelvünk, mely Vörösmarty koráig jóformán csak dadogás volt, még alig egy emberöltő óta tud érthetően beszélni. Vörösmarty s utána Arany és mások a nép nyelvének számos kifejezését, fordulatát, grammatikai sajátosságát iparkodtak irodalmilag közkeletűvé tenni. Legújabbban egy más mozgalom indult meg: az idegen szavaknak nyelvünkbe való beoltása, teljes asszimilálása iránti törekvés. Így ez eddig nem magyar képzővel használt idegen szavaknak magyar képzőket adtak. Többé nem mondják blamiroz, aszfaltiroz, hanem blamál, aszfaltoz. Egy további lépés az idegen szavak beoltására a magyaros írásmód, melynél fogva többé nem írjuk photographál hanem fotografál.

E beolvastási törekvések azonban mint minden forrongás, zavart idéznek elő a nyelvben. A nagy közönség még mindig a régi ortografiához ragaszkodik s az újító írók közt is ki-ki a saját rendszeréhez ragaszkodik, s így esik meg az a furcsaság, hogy — fiatal nyelvünk még nem léven kodifikálva — tulajdonképen senki se tud málnak ortografiát.

Különböző színekben látható ez a hírlap irodalomban. A napi lapok gyorsan és többek által iratván, ugyan egy idegen szót sokszor négy-öt-féle helyesírással közölnek. A vezérelőkör (a kinek a nyelv fejlődéséről rendszerleg kevesebb tudomása van) még azt írja: psychologia, a külföldész psychologia, az újdonság psychologia, a tárczász psychologia és legfőkébb az irodalmi rovat vezetője psychologia. Dícséretes kivétel csak a B-Pesti Hírlap képez, mely következetesen a magyaros írásmóddal él s melynek egyik szerkesztője Rákosi Jenő, tudommal az első volt, aki bátor volt úgy írni: Kszkerkszesz, Korintusz, ezgekuezió. Ő hozta dívatba a népszínház ismert színlapjait is, melyek Boccaciot, Bokkaesiónak, Jeant Zsánnak írtak, helytelenül ugyan, de legalább meg volt az a hasznuk, hogy az alsóbb műveltségű közönség, melyre egy népszínháznak mindig számítani kell, el tudta olvasni. A többi lapnál ez idegen szavak írásmódja tekintetében teljes anarkia uralkodik. Az egyik munkatárs Konferentiát egy második Konferentiát, egy harmadik konferenciát írt kénye-kedve szerint s a szedő hűségesen kiszedi, a korrektor meghagyja mind a három-féle ortografiát. Pedig csak egy kevés jóakarát, egy kis nyelvérzék, sőt a napi lapnál csak egy helyesírást tudó korrektor kellene hozzá, hogy ezen a bajon segítse legyen.

Bizonyos szabályokat azonban a magyaros írásmódnál is szükséges szem előtt tartanunk s azokon túlmenni, például

éő nyelvvel tulajdonneveit a mi kiejtésünk szerint írni nem szabad. E szabályok kevés szóba foglalhatók és röviden a következők:

Tulajdon neveket csak kétféleképpen írhatunk magyarosan: 1. a holt nyelvekből átvettéket; 2. az oly nyelvekből idéztéket, melyeknek betűi nem a latin betűk. E szerint írhatom Tiszaferneszt, Kszantippe, Kvintilián, Szolimán, Turgenyev; de helytelenül írnám Sekeszpir, Müszszé, Dsúszti. A latin betűktől különböző írásjegyekkel bíró nyelvekből átvett tulajdon neveket épséggel nem is írhatjuk másképen, mint ahogy kiejtjük. A német azt írja Turgenjew, mert az ny-re nincs betűje, de magyarul ép oly rosszul írják így (a német írásmódot utánozva) a nagy orosz költő nevét, mintha Puskiut — a francia írásmód után Pouchkinnek írnák. Latin betűkkel bíró élő nyelvekből idézett tulajdonneveket a maguk eredeti írásmódjában kell használni, különben könnyen oly fordítások állnak elő, mint a francia nyelvben, mely Tassó-t Tasse-nak, Boccaciot Boccacé-nak írja.

Magyaros kiejtés szerint írandó le minden oly nem tulajdonnév, mely nyelvünkben közhasználatu, akár van rá magyar kifejezés is, akár nincs. Azt írom tehát reakció, egzekuezió, szalon, szezon, filozofia, szombombulizmus, veloczipéd. Kivételt képeznek azok a szavak, melyek az illető nyelveknek egészen sajátos kifejezései, hogy nyelvünk, mint hogy csak idézi, például: gamin, yankee, lordmayor, grisette stb. Természetesen ép ily kivételt képeznek a több mint egy szóbul álló rövid szólasmódok: en vegue, con amore, haute volée, tête-à-tête és minden nyelvünkbe át nem vett és nem általánosan használt egyes szó is. Például nem mondhatom: Taine bienfézansza, Zola asszomóárja, mert a bienféissance, assomoir szavak nem mentek át nyelvünkbe a közhasználatba. Talán felesleges is megemlítenem, hogy az idegen közmondásokat, röpke idézeteket szintén eredeti ortografiával kell írni, tesszem: Lasciate ogai speranza, Apres moi le déluge, My house is my castle.

Megjegyzendő még a következő: Nyelvünkben nem létező betűt csak tulajdon neveken tartunk meg. Irom például: Quinet, Ximenes, de nem írhatom: inkuizió, mert a q betűt a magyar nyelv nem ismeri. Azért helytelen a psychologia, melancholia írásmód is, mert ch-j sine nyelvünknek, mely ez idegen kettős mássalhangzót egy esetben ha vele kezdődött a szó, már régebben kh-ra változtatta, azt írván: Kháosz, Khinna, Kharakter, Kholera. Nézetem szerint a h betűt felesleges; elegendő tehát, ha ezt írjuk anarkista, kolera, káosz, melankolia stb. Ily egyszerű módon lehet a nyelvünkben közhasználatu idegen szók

írásmódját megtanulni, de az emberi szellemnek ép úgy megvan a maga tehetetlensége, mint a fizikának és azért legtekintélyesebb napi lapjainkban is még folyvást a reaction, sophisma, gymnasium írásmódok kísértének, sőt minap még a kaszt szót is east-nak írva olvastam egy vezércikkben. Minden nyelv fejlődése, csaknem kivétel nélkül abban is nyilatkozott, hogy idegen nyelvek szavaival gazdagította szótárát. E szókát természetesen asszimilálnia, a saját kiejtése ortografiája szerint kellett írnia. A magyar nyelvben idegen nyelvekből átvett tömérdek szó (teszem, ármány, alamizna, föld, muszáj stb. stb.) mind úgy vált lassanként meghonosodott magyar szóvá, hogy a magyar kiejtés szerint lett leírva. Purismusnak a nyelvben egyáltalán nincs értelme. Idegen szók áthonosítása által a nyelv árnyalatokban, kifejezésekben gazdagodik. Ha például a terem mellett elfogadom a szalon szót is, nemesak egyszerűlv, hanem a kifejezés egy árnyalatával is gazdagítottam a nyelvet, értvén terem alatt minden nagyobb zárt helyiséget, (hangverseny-terem, bálterem, vivóterem.) szalon alatt pedig csak magántermet.

Reviczky Gyula.

Felszólalás,

eredeti szavaink, kifejezéseink és szólamaink (— mondataink) érdekében.

(Folytatás.)

— Így kell eljárni uram, ha ezélt akarunk érni, szólt a hosszas faggató kérdések megejtése után Imecs barátom.

Es én magamban megköszöntem a szives utmutatást, beismertem, hogy egyes emberrel van dolgom, mert a kapott tanács valóban gyakorlati értékkel bír annyiból, a mennyiben eredeti szavaink összegyűjtéséhez is vezet. Fölvesz az ember ugyanis egy-egy önálló dolgot, vagy tárgyat, mint: épületek, hidak, malmok, kallók és szatyvák (szövő-székék) stb. és alkateleimre, illetve apró tárgyaikra osztva mindegyik tárgyat külön-külön, részletes neveikkel összeírják, felsorolják, sok eredeti szó kerülhet napfényre, illetve a gyűjteménybe.

Ez a mód tehát az elemzési.

E szerint fölveszünk egy dolgot vagy tárgyat és azt analysáljuk.

De van más mód is, melynek alkalmazásával ismeretlen eredeti szavaink birtokába juthatunk; de mielőtt ezt is előadnám szabadon elmondani, hogy ennek a tudatára meg akként jutottam, hogy az 1862-ik évben, a mikor is a Mikházán levő zárda-szent-Ferencz-rendi tagjaitól elbucsztam, egy zárdatag sziveskedett engem a hegytetőre felkísérni s ott megállva és a szomszédfaluban levő uri lakra mutatva így szólt:

— Oda menjen Ön; ott nem bőjtöl mint minálunk!

TÁRCZA.

Dalra, dalra!

Dalra, dalra jó fiúk!
Fel, fel a pohárral!
Összeütve csengjen az,
Uszni kell az árral!

Balga kit bú, gond emészt,
S tán reménye vesztve,
Bánatát ki nem siet
Borral üzni messze.

Dalra dalra jó fiúk!
Vesszen el a bánat,
Tova fut a zivatar
Ha szivárvány támad.

Zivataros, felleget
Ugyis ez az élet,
Zivatar, felleget
Dalra tova szédel.

Üzze, üzze a borút
Csillogó bor gyöngye,
Mámor anyja a pohár
Bú temető benne.

Legyen a dal, vig dalunk
Ajkról-ajkra szállván,
Barna felleg-oszlató
Ragyogó szivárvány.

Visszугara hasson el
Jusson el az égig,
Örömében hadd legyen
Mámoros az ég is.

Dalra, dalra jó fiúk:
Fel, fel a pohárral!
Összeütve csengjen az,
Uszni kell az árral.

Borsody Béla.

Pinczéből palotába.

(Fővárosi rajz.)

Lenn lakott egy pinczezugban.
Piszok rongy, bűz, setétség, penész és patkányok, ez volt szegénynek egész társasága.

Rubája nem volt, csak egy pár szintelen fakó rongy lógott le testéről.

Czipő helyett lábai daróc rongyokba voltak burkolva.
Haja fésületlen, közös volt s ronda férges tanyája.
Fázott és éhezett.

Már több volt 10 évesnél s még semmit se tudott.
Azt sem tudta, hogy hány éves és azt sem tudta, hogy tulajdonképen hogy hívják.

— Te éhes kutya! Te piszkos! — csak így hívták őtet.
Szülei egyáltalán nem törődtek vele.

Apja kőműves volt, anyja téglahordó.
Egész nap az építkezéseknél voltak s mikor este haza vetődtek, a szegény kis leány mindig éhesen fogadta őket.

— Adj kenyert!
— Éhes vagyok!
— Tegnap óta nem ettem.

Ilyen szavakkal fogadta szüleit s legtöbbször csak egyet rugtak rajta, de enni ritkán adtak neki.

Csak egy jó lelkű öreg szomszédasszony könyörült néha rajta s dobott neki egy-két krajezárt,
Senki sem mosdatta, senki sem fésülte; úgy élt, mint az erdő vad madara.

Pedig meg volt benne a hajlandóság a jóra, szeretett volna tanulni, de hát senki sem gondolt vele.

Lassanként múltak az évek s egyszer a szemétbuzzákon egy játszótársa a felesperedett leányt megölelte.

— Te szépség vagy, csókolj meg, — szólt hozzá a suhancz s egészséges piros ajkára egy csókot nyomott.
A leány elpirult s arczul csapta a gyermeközöt.

Oda lent a patkányok között éhezett, de mégis boldog volt, mert még nem tudta mi a bűn? . . .

*

A „jó öreg szomszédasszony” felismerte benne a romlatlan egészséges szépséget.

— Pompás fogás lesz! mormogta magában és körmei közé kaparintotta.

Nagyon kevesébe került az neki, a gyermek-leányok elég volt egy kis tiszta ruha s egy kis esemege, szívesen eladta érte a lelkét, mert nem tudta, hogy mit ad el?

A friss árunak gazdag vevője akadt, a „jó néni” jó üzletet csinált.

Egy gazdag gróf beleszeretett a leányba s a leánynak megtetszett a gróf — hintaja; hamar megegyeztek tehát.

Most már neve is volt a leánynak, de csak keresztneve! . . .

De azzal ő nem törődött, azt hitte, hogy boldog.

Szerették, igen sokan szerették, s ő is szeretett — igen sokat szeretett — szokásból, unalomból, számításból, mesterségből.

Neki a szerelem nem hitvallás volt, nem titok, nem fájdalom, nem életezél volt, neki egyszerűen „foglalkozás” volt.

Volt kocsija, voltak lovai, bankárjai és grófjai.

Selyem ruhákban járt, mulatságokat adott, de ezeken a férfiak — nejeik nélkül jelentek meg.

Szóval rohamosan haladt azon az uton előre, mely a tivornyákon keresztül a kórházba vezet.

Mulatságának, vagy jobban mondva tivornyáinak híre messze elterjedt.

Még abban a megtiszteltetésben is részesült, hogy a lapok pikáns apróságokat írtak róla.

Ő persze azt hitte, hogy ez dícsőség s büszke volt arra, a miért pirulnia kellett volna.

De nem úgy nevelték, hogy pirulni megtanult volna.

Aztán az ember semmit sem tanul meg könnyebben mint azt, hogy miként lehet állat.

A szép Olga — mert ezt a nevet adták neki a bűn keresztelőlén — valóban úgy élt, mint egy öntudatlan szép — állat.

Sokan gyönyörködtek benne s neki ez nyújtott gyönyörűséget.

Selyem ruhában pompázott, de mégis boldogtalan volt, mert már nem tudta, mi a szerelem? . . .

Porzolt Kálmán.

Megjegyzem, hogy ép pénteki napon voltam a mikházi szent-Ferenc-rendieknél.

A kapott utasítást megköszönve és a barától szívélyes kéz-szorítással elbueszva, siettem vállravezett szimplámmal, — melyen ép kézi tászkám fityegett — a kimutatott hely felé, hová mikor megérkeztem és magamat bemutattam, egy magas-, barna-, erőteljes úri egyénnel álltam szemközt, kinek úri modora s azzal összekötött nyájas előzékenysége és később tapasztalt szívélyessége valóban meghatótt.

De meghatótt aztán szolgálatkészsége mellett a székelnyelvbeni jártassága is; mert mikor neki hasalva a puha pázsiton — ép huzamos ideig tartó verőfényes szép májusi napok voltak, míg nála időztem. — nyelvészkedni kezdtünk, még pedig mint megjegyzem Isten szabad ege alatt, előttem a legjobb emlékezetben levő néhai Toldy Ferencz ur által még Pesten kezembe nyomott „Nyelvészeti füzetek“-et és az abban foglalt eredeti székelnyelvű szavakon két nap alatt tételről-tételre átmentünk. Az eredmény, e módot követve feltűnő volt.

Azért e másik mód is célra vezet, mert már egy kész gyűjteményt használtunk fel s az abban foglalt és leírt dolgokat tárgyaikkal hasonlítottuk össze s emígy munkálkodva jobbat meghatározásokat hoztunk létre, mi közben új és eredeti szavakra is bukkantunk.

Ez a mód az összehasonlítás.

E szerint mint fennebb írom, elővesz az ember egy szógyűjteményt s az abban foglalt szavakon egy szakavatott egyén közreműködése mellett tételről-tételre átmenyen és a tárgyat vagy dolgot, ha lehetséges a leírással hasonlítja össze.

Ez utóbbi módot követve, minthogy különben is csakugyan ügyes nyelvészszel volt dolgom, Marosszéken Mikháza mellett abban a székelnyelvű faluban nem kis eredményre jutottam; mert mikor harmadnap munkálkodás után fölkeltem a gyepről, a „Nyelvészeti füzetek“-ben foglalt szógyűjtemény szavai közül vagy ötven szónak fogalmát helyesbítettük és a mi fő, olyan kétszáz szó birtokába jutottam, mint a pinyt!...

Gálffi ur pedig jóakaratu tanácsos és részletes utasítással látott el engem s aztán a gyönyörű Nyáradvölgyben összehozott egy vidéki nyelvészttársal is, ki két eredeti székelnyelvű mesével és több százra menő kész szógyűjteménnyel lepelt meg.

Sokáig éljenek e közvetítők az általam itt föl nem említettekkel együtt!...

Két eljárási mód van tehát az eddigi szerint: az elemzési és az összehasonlítás.

A harmadik pedig: az azonnali följegyzés.

E harmadik eljárási módot alkalmazva azonnal sok „bánom“-nak veszi az ember fia később elejét, ha követi! Ajánlom mindhárom eljárási módot nyelvészeink figyelmébe, melyeket ha követnek, csakis így sikerülend majd aztán hiányzó ismeretlen eredeti szavaink, sajátos kifejezéseink és különleges — ritmikus — szólamaink összegyűjtését eszközölni.

Mindezzel, ha össze lesznek gyűjtve, mennyit nyer majd a nagy közönség és az irodalom — felesleges bizonyítga nom.

De a dologra, és ép azért megjegyzem, hogy az élő nyelv felőlel mindent, de mindent, a mivel az ember foglalkozott és foglalkozik és azoknak nevet és így fogalmat is ad. Es ez sok szót ad.

Es biz az a sok szó, ha mind össze akarjuk gyűjteni, illetve egy könyvbe foglalni — sok munkát is ad.

Ezek után ha elgondoljuk, hogy egy nemzetnek a nagy dolgokon kívül mennyi minden aprólékos dologra van szüksége, miket a különböző foglalkozások szerint osztályoz, mint — földmívelés és állattenyésztés, ipar és kereskedelem stb., — adjuk ehhez a nagy természetet, magát állat-, növény- és ásvány-országot s képzeljük ehhez még a csillagos eget minden csillagával és végre mindazt, a mit maga egyedül a tudomány felőlel és előidéző az azzal járó szellemi munkássággal.

Es mind ennek szava, illetve neve van.

Az ember megszedül mikor mindennek a tudatára jut, néven nevezni és összegyűjteni akarván mindezt.

A kiírthatatlan.

Írta: Reviczky Gyula.

Azt mondják, hogy mai lapság nincs többé lehetőség. Az emberi ész találékonysága kifog a természetet, legyőzi az elemeket, szolgálatára kényszeríti a természeti erőket. Csak egy dolgot nem sikerült eddig legyőznie: a sajtóhibát. Ez a betű-filloxera szedőn, korrektoron és a revideáló szerzőn egyaránt diadalmaskodik. Képzeld, hogy napot, melyen nem fordul elő öngyilkosság, párbaj, sikkasztás vagy rablás, akadhat olyan lapszámba, mely véletlenül nem foglalkozik Pálmai Ilka legújabb viselt dolgaival, de ujságot, könyvet sajtóhiba nélkül nem fogsz találni soha. Lasciate ogni speranza. — A ki a sajtóhibákat megakarná szüntetni, ép oly meddő munkát végezne, mint az a ki a bőlesek köve vagy a perpetuum mobile feltalálásán töri a fejét, tühöl aranyat akar csinálni, vagy a kör négyyszögletében fáradozik.

A mi lehetetlen: lehetetlen. Irónak, zsurnalisztának bele kell nyugodnia végzetébe, hogy a sajtóhibát el nem kerülheti. Oly biztos ér, mint a halál. Csakhogy nem minden sajtóhiba egyformán bosszantó. Vannak ártatlan betűeserek, melyek megrontják ugyan a szó értelmét, de az olvasó által azonnal kitalálhatók. Vagy értelmetlenül, vagy fonákértelművé teszik, a mit mondani akarunk. Ha például azt olvassuk: „Oh legszebbje a férfi éreyneknek, gazság szeretet! — mindjárt észrevesszük, hogy a végső szó első betűje az i valahogy kinaradt. Ilyen a következő példa is „Mignon, írta Goethe, ordította...“ Mind a két mondatnak fonák értelme van és épen az igazit utba. Mégis bizonyos furesa melléki ad az ily betű-kimaradás vagy betűesere a mondatnak. Ha azt olvasom: „Te légy az egyetlen légy, a ki engem megért... tudom ugyan, hogy légy helyett lénynek kell állnia, de a mondat komolysága mégis elvan rontva.

Különösen versekben, poétáknál, a legkisebb sajtóhiba egy rosszul alkalmazott vessző, i helyett í, ö helyett ó, sat. vérig bosszantó, mert épen azt rontja meg, a mire a költő nem kevésbé finnyás, mint az értelemre: a ritmust. Hát még az értelem változtató sajtóhibák! Igazán nem lehet

Es mégis csakugyan mindennek van neve és szava. Részletezzük azonban kissé csak a dolgot:

maga a föld mivélé s mennyi különböző tárgyakal foglalkozik;

az állattenyésztő mennyi sok szót vesz maga igénybe;

hány mesterség is van és azoknak mennyi temérdek szava és művelőinek, t. i. az iparosoknak mennyi mindenféle szókészlete van szükségük;

maga a kereskedelem hány cikket hoz csak forgalomba s adjuk ehhez műszavakat és kifejezéseiket!

maga a nagy természet egy nagy nyitott könyv száz meg száz fogalmaival és egyéb dolgaival;

magának az állatvilágnak mennyi életszerves, lényei vannak;

magának a növényvilág faunája hány szerves tárgyból áll;

maga az ásványvilág élettelen tárgyai ezrekre mennek;

maga a csillagos égtábor közel négyezerre rug; és végre maga a tudomány eszményi életén kívül, száraz realismusa mellett hány mű-szót és kifejezést használ fel:

most már ha mindezt számbavesszük és összegyűjteni akarjuk — nem esoda, hogy az ember megszedül mindebből!

Es az ember mégis csendesen munkálkodva, csakugyan mindennek nevet adott, mert mindent néven nevez és ez által fogalmakat testesített meg.

De ha beosztjuk a munkát, uraim és pedig: ha valaki az emberi foglalkozások és más szükségletek közül kiválaszt egy önálló munkakört — tegyük fel egyik az ipart és művészetet másik a nagy természetet három országával s így tovább: még az a fennebb jelzett szédülés-forma is elmulik az agráról és végtére csak ezélt érünk.

Ezekért kell és kellend a mívelt és tudományt szerető urak közvetítéseit fölkeréni; ezekért kell és kellend nyelvészttársaim szíves közreműködéseiket becses munkálkodásikat is kikérnem előzetesen!

Azért mondom: hivatásszerűleg buvárkodjék ki-ki a magyar nyelv terén, mi úgy is az újabb nemzedék feladata!

Szabadjon itt előzetesen, melesleg megjegyezmem még azt is, hogy igénytelen nézetem szerint — melytán a másokéval is találkozik? — nyelvtanilag követendő elv: minden szó alapfogalma csak egy lehet valódi!

Igaz, hogy vannak szavaink — fennebb én is közöltem mutatványkép néhányat, — melyek úgy látszik, mintha több alapfogalommal bírnának; de minthogy követendő elv: hogy minden szó alapfogalma csak egy lehet valódi, a mi hivatásunk később a szó valódi alapfogalmát kifürkészni.

Mert ismétlem, hogy buvárkodásunk közben csakugyan akadunk oly szavakra, melyek azon nyelvészeti elvtől, miképpen minden szó alapfogalma csak egy lehet valódi — eltér s ad több fogalmat is, mint például a szó — es é s, mely fogalmára nézt 1. butyikó; 2. bárányhimlő; de megjegyzem, hogy az alapfogalmára visszavezetve mégis csak egyet adhat vissza helyesen; mert vagy butyikót tesz, vagy bárányhimlőt jelent?!

Hogy e két fogalom közül e szó, vagy egy másik melyiket fejezi ki valódi: mindennek elbírálása tán irodalmi vita tárgyát is képezheti később? De az ilyes szavaknál minden esetre nekünk egyelőre csak az a teendőnk, jegyezzük fel mind a hozzá fűződött fogalmakat.

Akadunk továbbá olyan szavakra is, melyek igaz, hogy több fogalmat is adnak vissza, mégis azok közül egyik sem rontja le a szó valódi alapfogalmát, mint például e szó: lők, mely fogalmára nézt — 1. lapályos térhelyet jelent és ez a szó alapfogalma; de jelent 2. család nevet is és végre 3. helység nevet is. Az ilyes szavaknál hasonlóképp az alapfogalom mellett a szó többi fogalma is följegyzendő!

Akadunk végre oly szavakra is, melyeket különböző vidékeken, különböző fogalommal használnak: ezek a táj-szavak ainkat adják vissza. Ezek följegyzésre ugyan érdemesek, de az írók s közölők különösen a nyelvvel tüzetesen foglalkozók közös, illetve együttes feladata azok közül helyes nyelv-érzékkel a szó fogalmának megfelelő jó szót kiválasztani?!

esodálni, hogy Vajda Jánost minden legkisebb errorum oly méregbe tudja hozni; hiszen vele történt meg, hogy egy szép szerelmes versében, (a kárhozat helyén,) melyben kifakad egy oly szoba ellen, a hol kedvese hütlenségét látta és hozzá teszi, hogy a g y á b a n ez a jelenet egy forog, mint a befagyott emlékezet, — az illető sor így jelent meg: Agyamban ez a jelenet... Egy másik lírikusunk (Rónai István Doloroz) egy nőről zeng, a kinek lábai elé borul s esdekelve szól neki: tőrj meg itt! Ezt a sajtó koboldja így tréfálta meg: tőrj meg itt! A „Pesti Napló“ midőn Arany Jánosnak Tölgyek alatt szeretek pihéni kezdte versét hozta a Budapesti szemle, közlővén a folyóirat tartalmát a költemény címének első szavát, oly sajtóhibával közölte, mely, ha olvasta, bizonyára arczába kergette a vért a szemérmes költőnek. A ki kívánsi rá, keressé ki az újdonságot a Pesti Napló januári számai közt. A „Hon“ egyszer a seik egy o b e l i s k-jét (odalisk-je) helyét szöktette meg; egy regény hősnője k a m é l e o n t tesz ki az ablakba (kamélia) helyett, egy női ujság pedig néhány év előtt azt, akarván írni, hogy „a nő akkor szép, ha nagy a haja,“ oly sajtóhibát követett el, mely miatt valószínűleg nem egy előfizető küldte vissza a lapot.

A „Babérok“ című autológia első kiadásában (lehet, hogy a többiekben is) a szózat így kezdődik:

Hazádnak r e n d e t l e n ű l
Légy hive, óh magyar!

E sorok írója is megjárta már. Egyik moralizáló verse, melyben azt mondja, hogy vigasztalni szeretné azokat a kik es a l ó d t a k, így jelent meg: a kik es ó k o l ó d t a k.

A ki nem tapasztalta nem is hinné, mily apróságokon mulik sokszor, hogy egy mondatnak egészen más értelme legyen ismeretes ama berlini lap éleze, mely Tissot hírhedt badar könyvét Magyarországról, melynek címe: L' Hongrie inconnué, par Victor Tissot, azzal kritizálta meg, hogy a vesszőt más helyre tevén, ezt írta róla: L' Hongrie, inconnué par Victor Tissot. S mily zavarban lehetett az a bíró, a ki, midőn őt valaki piszkos módon megakarván vesztegetni, az illetőt rögtön e l f o g a t t a és másnap mégis ezt olvasta magyarul. Az illető egyén egy nagy bankót tett

Korunk jelmondata: gyakorlati ismeretekkel kell bírunk. E jeles szólam mint fennebb írom, a közvetlen tudáshoz vezet, mi boldogságot is adhat.

Ezért igazat adok azoknak, kik azt hangoztatják, hogy gyakorlati ismeretekkel kell bírunk, mert valóban még a nyelvészet terén is gyakorlati ismeretek kellendek.

Ezek nélkül a teoriák sivar mezején bolgyunk.

Ezek után megjegyzem ószintén, — fennebb a nagy természetéről lévén szó — hogy engem azelőtt bizonyos szégyenérzet fogott el, mikor egy virágos mezőn és réten, vagy az erdőktől szegélyezett utakon jártam és a felém kándikáló jó illatot árasztó növényzet közül a kiválóbbakat nem ismertem.

S ilyenkor sokszor sohajtottam fel ekkép:

— En istenem, ejnye be kár, hogy ezt a különös alkotású növényt nem ismerem, — no meg azt a másikat is mellette! — de annyit is járok erre, hogy e növények némelyike, bár ismerősömmé vált és mégsem tudom néven nevezni azokat. Be kár!

— Mennyivel szebb dolog lenne az, ha a növények neveit is tudnám!

Később azonban megismerkedtem fűvészzel foglalkozó egyénekkal és az óhajomon is segítve volt az által, hogy kérdezősködéseimre a többek közt ezt s ilyeseket felelték:

„Ez uram s e f-fü, az meg k a l i n k a!“

Es a növényeszedőktől e kérdezősködések után hazám növényei közül sokat megismertem, sőt lassan-lassan némely növény életelejét is elsajátítottam.

Az ilyeszerű kérdezősködés aztán valódi gyakorlati ismeretekre is vezetett, megjegyzem azonban, hogy egyszer addig-addig kérdezősködtem, míg azt vettem észre, miképp egy nagy sűrű erdőben vagyok!

Körülöttem dallal fölvert illatos lég áramlott ugyan, de ha egy bizonyos irányban haladtam, az erdő mind inkább sűrűbb-sűrűbbé vált és egyszer odajutottam, hogy se előre, se hátra! Távolról azonban hangos tejszecsapások biztatólag jelezték, hogy kijutok abból, ha arrafelé tartok.

Es én csakugyan arra-felé vettem utam, a melyről a hang jött.

A sűrűből valahogy kijutva, egy favágóra akadtam, ki fejszéjére támaszkodva büszkén állt előttem és a kitől aztán megkérdeztem — merre jutok ki belőle?

— Arra uram, mint láthatja, szűlesebb az erdő, tehát tartson arra s mindenütt az élen haladva arra ni, s ha leér az égerfákhoz, ott az ajában aztán talál egy utra, mely Törnyallyáig fut, de amint látom, el is van fáradvá, azért ott a szűrom, kuporodjék rá s pihenjen egyet az ur!

Szót fogadtam s pipász mellett aztán beszédbe ereszkedtem az atyafival s kérdém:

— Mondja csak meg barátom, hogy hívják azt a fát, a melyet vag és ezt a sok ezher-forma, ágas-bogas bokorszerű fácskát itt erre?

A „ezher“ szóra aztán az én emberem nagyot nézett s beszélni kezdett velem.

— E biz siheder gyetyánfa — fáklának vágom jó uram s azért szedem így szálára — az ott áfonya, ez itt la fekete-gyűrű, az meg veres, — eredj Pista fiam, írtd ki: jó lesz kosárkávanak! az pedig, a melyik ott az élen sárgán vörösklik — o s t o r m e n f a. Ritka fa az uram! Hát még melyiket is mondjam szinte kifogytam már belőle, pedig közte vagyok jó uram? ... Köszönöm a dohányát — e biz jó ...

Es ezen s ilyeszerű több kérdezősködés után a fák egy része is ismerősömmé váltak.

Ezért ne kíméljük a szót a nyelvészettel foglalkozók a különböző foglalkozások közt talált emberektől, mert e favágótól, lám, két eredeti és sehol nem olvasott, avagy halott szót tanultam s ez: a k a l i n k a és o s t o r m e n f a.

Minthogy pedig mindkét név növény név és ritkaságuknál fogva tán még a botanikusok által is alig ismert lehet — legalább esekélyeségem egy fűvész könyvbe se olvasta — nyilván való, hogy e két fogalomhoz kötött szó valódi nyereség az irodalomra nézt.

Ezért álltom újból — ne kíméljük a szót a foglalkozásaikra nézt egyszerűeknek látszó emberektől sem, megszö-

a bíró ur asztalára és ez rögtön e l f o g a d t a. Vagy menyire örülhettek a francziák jótékonyságának a szegedi tanynai árvízkarosultak, midőn egy nap azt olvasták az „Ellenőrben,“ hogy Páris muniicipiuma 100.000 f r a k k o t szavazott meg részükre. Az az énekes se volt valami kellemesen meglepetve akit, abban a városban, a hova vendégszerelőni mert, a vasutnál elfogott a rendőrség s csak nagynehezen tudta magát igazolni, hogy ő nem terrorista, hanem tenorista. A megérkezést tudósító sürgöny t. i. sajtóhibával így érkezett: Terrorist N. N. kommt heute an?

De nemcsak kellemetlen situatiókat szül a sajtóhiba. Néha derűtlenség okozója is lehet. Néhány év előtt történt Bécsben egy hangverseny alkalmával, hogy a zenészek, sörrel élő derék katona muzikusok, egyszerre harsány kacajba törtek ki és nem bírták folytatni a megkezdett darabot. Midőn a karmester dühösen kutatta ennek az okát, még mindig kacagva a kótára mutattak, a hol ez állt: „Saufit (sanft) helyett langsam und mit Nachdruck.“

Boldog emlékezetű Tóth Kalmán nem lehetett ily nevető kedvben, mikor a „Hölgyfutár“-ban egy reggel olvasott egy arisztokrata bárról szóló tudósítást, mely a végén felsorolva a mulatságban részt vett előkelő hölgyek neveit, az utolsó után zárjelbe ez állt: „Tehetsz vele a mit akarsz.“ Ez pedig így esett meg. A tudósítást Pompéry János írta meg levélben, melynek végére magántudomásul zárjelbe odairta: Tehetsz vele a mit akarsz, vagyis rövidítettet, változtathatsz rajta vagy akár el is dobhatod; a szórakozott költő azonban elfelejtette a zárjeles, megjegyzést kitörölni. Szerencsére nem keletkezett a dologból nagyobb baj. Vannak azonban esetek, midőn sajtóhibák sajtóperekre, sőt bűnvádakra is adtak alkalmat. Volt rá példa, hogy a sajtóhiba magánbosszú műve volt, azzal a czélzattal, hogy megkárosítsa vagy nevetségessé tegye azt, a ki ellen irányul.

De hát minek a sajtóhibához roszakarati, mikor az magától is megjeljenik. Ép oly kevésbé képzelhető nélküle könyv és ujság, mint Posner Károly Lajos ordó nélkül. A filloxerát lehetséges kipusztítani, de a sajtóhibát lehetetlen. A ki sajtóhibátlanító gépet találna ki, felülmulná Edisont is. Mernék fogadni, hogy ebbe a cikbbe is lesz sajtóhiba.

ítván még a kanászt is, szó-beszédbe ereszkedvén vele. Hasonlóképp ne kiméljük a szót: a városok, falvak, puszták, erdők, mezők és ligetek lakóitól, fűvészeitől, bányászaitól, favágóitól, szántóvetőitől, szénégetőitől, madarászaitól, halászaiktól, vadászaitól, iparosaitól és végre a nyáját őrző pásztortól sem; mert, ismétlem, csak így s ily módokon juthatunk aztán valódi gyakorlati ismeretekhez s így gyűjthetjük majd össze a fenti három szó-gyűjtési mód segítségével a magyar nemzet még hiányzó, ismeretlen eredeti szavait, sajátos kifejezéseit és kiváló szólamait! (Folyt. köv.)

Az országos kiállítás miskolci kerületi bizottságánál részvételüket a kiállításra bejelentették:

I. csoport. Melzer Gyula S.-Örös. Röck Pál S.-Lád. Br. Vay Béla A.-Zsolca. Gömörmegyei gazdasági egyesület Rimaszombat. Pelsőci gazdasági kör. Radvánszky Károly Sztárnya. Maderspach Lívius Miskolcz. Dr. Kovács Gyula Miskolcz.

II. csoport. Adler Károlyné Miskolcz. Bónisz Bertalan Miskolcz. Jolsvai egyesült eseresnye és gyümölcstenyésztő társulat. Pelsőci gazdakör. Rimaszombat város kertészete.

III. csoport. Gróf Andrássy Dénes Hosszurét. Melzer Gyula S.-Örös.

IV. csoport. Gróf Andrássy Dénes K.-H.-Váralya. Friedman Vilmos Miskolcz. Polcz Miksa Tiszolcz. Windt Adolf Lieze.

V. csoport. Koburg Góthai herceg erdőgazdagsága. Martini János Rochfalva.

VI. csoport. Maderspach Lívius Miskolcz. Lang és Fischer Miskolcz.

VII. csoport. Benyó László Rimaszombat. Maderspach Lívius Miskolcz.

VIII. csoport. Borsod-miskolci gőzmalom Miskolcz. Friedman Vilmos Miskolcz. Krausz László Rozsnyó. Mindszenty Bertalan Rimaszombat. Nagy Lajos Csetnek. Schlosser K. örökösei Rozsnyó. Schweitzer Sámuel Miskolcz. Weisz testvérek Miskolcz.

IX. csoport. Gróf Andrássy Dénes K.-H.-Váralya. Bónisz Bertalan Miskolcz. Breuer és Strauss Miskolcz. Id. Fabinyi Samu Jolsva. Fekete Gyula. Klein József Miskolcz. Markó J. Imre Rozsnyó. Mezei Pál Miskolcz. Neuman Sámuel. Pollák Mór, dr. Szabó Gyula Miskolcz. Schlosser Albert Rozsnyó. Vanceák János S.-Kaza.

X. csoport. Andrik Sámuel Tamásfalva. Dubravszky Sándor Apátfalva. Ifj. Dubravszky Sándor. Erőssy János Rozsnyó. Gazdakör Rimaszombat. Koós Miksa Miskolcz. Schuscheika János Gyertyánfalva. Vancea Emma Miskolcz.

XI. csoport. Id. Fabinyi Sámuel. Hofman Miksa. Jurin Soma Jolsva. Kulcsár Károly Miskolcz. Néhér Mátyás Rozsnyó. Pilez Nitus Miskolcz. Reiner János Jolsva.

XII. csoport. Bolkay Pál Rimaszombat. Gotthilf Jakab Pétermany. Pfligler Ferencz Miskolcz. Sánta József Rozsnyó.

XIII. csoport. Gaskó János Rimaszombat. Markó József Rozsnyó. Trubint Lukács Rimaszombat.

XIV. csoport. Gyürky Pál Tiszolcz. Kolba Fülöp Diósgyőr. Rakottay Lajos Rimaszombat. Roxer Gyula Nadabula.

XV. csoport. Balkovics János Miskolcz. Csikvándi Csik József Dobsina. Dobos András Miskolcz. Hoffman Miksa Jolsva. Vass Márton Rozsnyó.

XVI. csoport. Alexy Lajos. Benediety Tivadar Rozsnyó. Bodnár János. Batterman Jakab. Brucker Péter. Kerekgyártó Bertalan Miskolcz. Kovácsik József Rozsnyó. Lang Károly Miskolcz. Majorossy Rezső Rszombat. Müller és Friedman Miskolcz. Németh testvérek Rimaszombat. Pelikán és Gyukits Miskolcz. Regula Antal Rozsnyó. Rimaszombati ézispész és eszmadriák. Steinfeld és Fischer Miskolcz. Stepiánszky Ferencz. Siskovits István. Varga János Rozsnyó.

XVII. csoport. Berecz József Miskolcz. Lenkei Ferencz Rozsnyó. Zártl testvérek Hámor.

XVIII. csoport. Erőssi János Rozsnyó. Leichtag Emanuel Miskolcz. Prunczy Pál Gócs. Ifj. Sir Nándor, Vidinszky Antal Miskolcz.

XIX. csoport. Ferenczy Bernát. Forster Rezső. Hradil Vince Miskolcz. Rakottay Lajos Rimaszombat. Szinay István. Zureich Károly Miskolcz.

XX. csoport. Brunner Jakab Miskolcz.

XXI. csoport. Adler Károly Miskolcz. Várgedei közbirtokosság.

XXIV. csoport. Gindtner Mihály K.-H.-Váralya. Herez Zsigmond. Leszik Miksa Miskolcz. Liptay László. Miklóssy József Pelsőcz. Pásztor Gyula Miskolcz. Rozenkrancz Rezső. Stempel János Rozsnyó.

XXV. csoport. Gr. Andrássy Dénes Dernő. Adler Károly Miskolcz.

XXVIII. csoport. Csizi jód-forrás birtokossága.

XXIX. csoport. Borsod-miskolci házi iparegyesület. Böhm József Tiszolcz. Pelsőci gazdakör.

XXX. csoport. Miskolci iparos tanonc iskola. Miskolci női ipar tanonahely.

XXXI. csoport. Miskolci kisdudóv. Miskolci katolikus gymnasium. Miskolci katolikus leánynevelő tanintézet. Miskolci alsófoku kereskedelmi iskola. Miskolci evangélikus gymnasium. Miskolci református gymnasium. Miskolci református elemi iskola. Miskolci református leánynevelő intézet. Miskolci tanügyi kör. Sproncz Dávid. Neuman Sámuel Miskolcz.

XXXII. csoport. Unger Alajos, Vancea Emma Miskolcz.

Levelezés.

Tiszolcz, 1884. június 30.

Tisztelt Szerkesztő ur! Beesés lapja hasábjain gyakran lehetett olvasni Tiszolcz városának megméltóztatott szelleméről s nem tagadhatja senki, hogy soknak másképp kellene lenni. De hogy mink is kitűztük a hazafias haladás zászlóját s hogy egy számról nézve bár nem nagy, de az értelmiséget magában foglaló hazafias pártot képezzük, mely hova-tovább jobban terjed, az t. Szerkesztő urat bizonyára megfogja lepni. (Épen nem, sőt örülünk rajta. Szerk.)

Szervezkedés s összetartással kivittük, hogy a város kormányzása már másodízben hazafias érzelmű, erélyes férfiak kezébe tétett le, kik lelkiismeretes ügybuzgósággal munkálják városunk javát. Ezelőtt két évvel megalapítottuk a magyar kaszinót, mely a hazafias értelmiségnek társadalmi központját képezi.

Igaz, hogy azoknak, kik nem akarják elismerni, hogy Tiszolcz Magyarhonban van, mindez nagy számla a szemükben s bosszúságuknak a Turóc-Szent-Mártonban megjelenő „Narodnie-Noviny“-ban adnak gyakran kifejezést. Ránk hazafiasan gondolkozó polgároknak ez a legerősebb bizonyíték, hogy jó uton vagyunk.

Különösen nines inyökre a több szülő kívánatára itt felállított magyar tannyelvű állami népiskola, melyhez az elmúlt évben az iparos tanulók számára ipariskola is csatoltatott.

Létrejöttében nem is hittek s csak akkor bámultak, midőn látták, hogy az első évben 63, a most elmúltban 69 önként beiratkozott tanulója lett, az ipariskolának pedig 58. Nem is szüntenek meg ezen valóban nagy szükségét pótló állami iskola ellen, melylyel a magas kormány csak halálra kötelezett le bennünket, minden képzelhető rágalmat szórni. Hosszúra nyulna levelem, ha azon sok sületlenséget, mit ezen iskola ellen a nélkül, hogy ismernék, felhozta, én itt elő akarnám sorolni. De hogy a „Gömör-Kishont“ közönsége lássa ezen emberek gondolkodásmódját, közlöm a „Narodnie-Noviny“ folyó évi 67. számában erre vonatkozó sorait:

„Az illem kívánja, hogy ne csak a hibákat soroljuk fel, hanem az érdemet is ismerjük el. Habár ők (a magyarok) pusztítanak is, megsemmisítvén a gazdagon termő buzát, mégis ültetnek is, nem tehetvén róla, hogy ez paprika. Hiszen a ganaj-turóc is azt hiszi, hogy ő a legmagasabb a világon. Igaz, hogy megsemmisítettek a tót tanintézeteket, de állítanak polgári- és népiskolákat, kisdudóvokat, szerveznek magyar kaszinókat stb. és ilyenekkel boldogítottak bennünket is. Es ők a szegény gyermekeket oly tanítással, a melyből azok nem értenek semmit; de „hát a haza minden előtt,“ hogy a gyermek elbátul, kinek mi köze hozzá, legyen esze szülőinek. Csakhogy mindez hiábavaló. Azon gyermekek nagy része épen itt ébred nemzeti öntudatra hamarabb, mint azon gyermekek, kik felekezeti iskolába járnak; mert mivel kinevetik azért, hogy zsidó iskolába jár (málsz az állami iskolákat így hívják) kezd gondolkodni és aztán büszkeséggel vallja: én tót vagyok, a mint ezt a tiszolci állami iskola tanítványai de facto tették.

Továbbá el kell ismerni, hogy a kormánykörök érdeklődnek a nevelés iránt; nem-e 30 ezüst pénzzel jutalmazták a tanítókat (Judás-jutalom ugyan, de hiába, nagyok akarják így. Judás az akasztófán mint öngyilkos halt meg). Ez már aztán a tanító hibája, hogy a tanuló megtanulja azt a 10—15 „magyar mondékát“ (tulajdonképp mondatot, melyeket azonban nem ért), de hogy mennyit kap 20 kila burgonyáért, ha 1 kila 1 fnt 20 krba kerül, azt kiszámítani nem tudja.

Igy okosodik a tiszolci városnyú vitechnik (tót kitűnőség). S okosodásnak töle és pajtsaitól mást várni nem is lehet. Hogy pedig okosodása nemcsak alyaptalan, de aljas rágalom, arról meggyőződhetett a tiszolci állami iskola tegnapielőtt tartott zárvizsgáján, melyhez hasonló bizonyára nem látott s képzelti sem tud.

A vizsgát maga a kir. tanfelügyelő vezette, kijelölvén az egyes tantárgyak feldolgozott tananyagából egy-egy szakaszt, melyet aztán a kisebbeknél Lettinger Margit tanító, a nagyobb osztályokban Járossy Endre tanító megfellelő kérdések segítségével átvett. Azon tanulók, kik azelőtt alig tudtak egy szót magyarul, a hozzájuk különböző tantárgyakból tett kérdésekre oly értelmes, oly szép feleleteket adtak, hogy a „Narodnie-Noviny“ bús munkatársa bizonyára restelte volna a tót közönség elé feltálati hazugságát. De ilyenre talán képtelen is, habár többet is tapasztalt volna.

Tapasztalta volna, hogy ezen iskolában habár magyarul, tehát a gyermekeknek nem anyanyelvűn tanítanak, mégis többet tanítanak, mint az általa emlegetett felekezeti iskolában. Tapasztalta volna, hogy nem 10—15 érteleml nélküli mondatot tudnak ezen gyermekek, hanem hogy ezen iskolában nem tanítatik semmi a mit a tanulók meg nem értettek volna. A „felekezeti“ iskolákban annyira szokásos stúdiumok, könyv nélkülségnek, miből a szegény tanulók többnyire egy hangot sem értenek, ha anyanyelvükön van is mondva, itt nyomát sem találtuk. S a magyar nyelv elsajátítása mellett ez magyarítja meg, miért adjuk gyermekeinket szívesebben ezen, mint bármely helybeli felekezeti tót iskolába. Ez oka ezen iskola tanulói száma gyors emelkedésének, úgy, hogy a gondnokság máris nagyobb tantermek szerzeseről gondoskodik.

A tegnapielőtti fényes zárvizsga, melyen nem bema-golt, hanem önállóan adott szabad feleletek, a bemutatott fogalmazványok, számtani-, rajzgyakorlatok, női kézimunkák a jelen volt szülők, a nagyszámu közönség, városi- és isk. előjáróság teljes elismerését vonták magok után, úgy hogy sok hazafias örömtől könnyező arcot lehetett észrevenni, valódi örömmünnepe volt. Megindulással hallgatta a közönség a tanulók által közté-közbe a harmonium mellett énekelt hazafias dalokat s a fejbéli számolás szép eredményét. Meg vagyok győződve, hogy ha a „Narodnie Noviny“ bus levelezője jelen van, ezen gyermekek kiszámították volna azt is, mily rövid idő kell a Lipótmezőre jutásra annak, ki oly valótlanságokat állít, mint ő.

Következő nap az ipariskolai tanulók vizsgája tartott meg nem kevesebb sikerrel, habár ezen iskolában a sok mulasztás s a tanulók nem egyenlő előképzettsége a tanítási eredményre apasztólóg hat. De ezen a „Narodnie Noviny“ bus munkatársa által is bizonyára szükségesnek ismert iskola — csak azért hallgat róla, mert magyarok állították fel — az első nehézségek leküzdésével fel fog virágozni. A második osztály felállítása mint értesülők már is elhatározott ügy.

Szóval haladunk mi a magyarosodás terén is s csak egy kisdudóvára lenne még szükségünk. De reméljük, hogy kitartás és törekvés mellett ezt is elérjük. Akkor megint találkozunk a „Narodnie Noviny“ bus vitechnikjával.

S—s.

A gazdaközönséghez!

Miután a rozsdá minden gazda buzáját kisebb-nagyobb mértékben meglepte s kártékony hatását gyakorolja, s már a buza kalászan van, s ott egyes buzaszemeket már meg is tamadtot; mivel azonban a buza kalászon levő rozsdá legnagyobb része még a magtakarón (a magburkon, a polyván) rágódik s még ez ideig nem volt képes a buzaszemhez eljuthatni s azt semmivé tenni, hogy tehát a rozsdá kártékony hatását ezen túlra megakadályozhassuk, vagy legalább a lehetőségig korlátozhatjuk, kártékony hatásának kevesebb időt adhatunk, igen kívánatos, sőt felette szükséges, hogy a rozsdás buzát a lehető legrövidebb idő alatt vágassuk le, mert a levágott buzánál

a rozsdagomba többé friss tápedvet nem kaphatván, nem tenyészhetik, nem szaporodhatik, a buza kalászon továbbra nem terjedhet s így kártékony behatását a buzaszemre nem gyakorolhatja.

Azért vagyok bátor a gazdaközönséget tisztelettel figyelmeztetni, hogy rozsdás buzaikat minél előbb (midőn a buzaszem két uj között még könnyen összenyomható, de az összenyomás után már higtejet nem bocsát, nem igen tejedzik, nem tekintvén arra, ha szalmája még zöldes színű is.) levágnatni el ne mulasszák.

P.-Apáti, 1884. július hó 3-án.

Vajda Gyula, gazd. egyll. titkár.

Hírek és vegyesek.

Olvasóinkhoz! Lapunk jelen számával új évnegyedbe lép, minek folytán tisztelettel felhívjuk előfizetőinket az előfizetés mielőbbi megújítására, a hátralékosokat pedig a lejárt összeg beküldésére. — Az előfizetés legzélszerűbben póstautalványon kiadóhivatalunkba (Losonezi-utca 24-ik szám) küldendő.

Személyi hírek. Dapsy Vilmos legfőbb itélőszéki bíró, a rimaszombati egyesült prot. gymnasium igazgató-választmányának elnöke, saját kérelmére nyugdíjaztatván, ez alkalommal azon kitüntetésben részesült, hogy a Felsőké az igazságügy terén tett üdvös szolgálataiért legmagasabb elismerését nyilatvította. — Kovács Frigyes városunk szülőtte a múlt hó 29-ikén a gizei ref. egyház lelkészévé választottat.

Halálozás. két országos híru férfiú szállott sírba a lefolyt héten. Az egyik Tanácsos Mihály az ősz hazafi, a másik Frankenburg Adolf. Mindkettő neve sokkal nevezetesebb s emlékü maradóbb, sem hogy róluk életrajzot kellene közölni, s midőn mindkettőnek sírhalmára tesszük az elismerés borostyánlevelét, tesszük ezt szívünk őszinte részvétéből, mert az elsőnek élete intő jel a közérdek harezosa előtt, a második pedig arra tanít, hogy a munkás élet, ha töviseket terem is, de itt-ott nyújt számunkra virágosokrot is. — Nyugodjanak békén, hiszen emléküket ugyis megőrzi a történelem!

A rimaszombati dalárda zászlója átalakítási költségének fedezésére a losonezi testvér dalárda közreműködése mellett ma tartja a „Széchenyi-kert“-ben dallal és tánczcel egybekötött nyári mulatságát. Ugyanez alkalommal a vendégek tiszteletére közveasora lesz, melyre felhívjuk a közönség figyelmét. A belépti díj 30 kr.

Árlejtés. A szabadka pusztai épületek átalakítását, hova a kerületi mentelep fog elhelyeztetni, árlejtés útján a hó 3-án adta ki a város építkező bizottsága. A vállalkozó Jedek A. a megyei közkórház ismert építője.

A vallás- és közoktatásügyi miniszter 21051. szám alatt a rimaszombati egyesült prot. gymnasium részére az 1883. évi XXX. törvényezik, 47. §-a alapján kötött szerződés értelmében megállapított évi segély utalványozta

Az ajnácskői fürdőben jól sikerülni szokos táncmulatságok július 13., július 20., július 27., augusztus 10., augusztus 17., augusztus 24-ik napjain fognak megtartatni, az Anna-ból július 27-én leud.

Sorsolás. A magyarországi vöröskereszt-sorsjegyek ötödik kisorsolása kedden ment végbe az egyesület helyiségében. Kihuzattak a következő számok: az 500000 fntos főnyereményt megnyerte a sorozatszám 6583, nyerőszám 42, 5000 fntot nyert sorsz. 2729, nyerőszám 1. 1000—1000 fntot nyertek: sorsz. 1064. nyerősz. 73, sorsz. 1785, nyerősz. 86, sorsz. 6136, nyerősz. 27. Egyenkint 500 fntot nyertek: 1306—29, 1401—32, 1491—60, 1535—27, 5096—40, 5983—78, 6407—53, 6787—6, 7552—75, 7811—27, 100 fntot nyertek: 386—20, 574—23, 694—32, 1291—7, 1377—77, 1650—96, 2009—33, 2197—29, 2305—35, 3137—48, 3527—71, 4150—8, 4222—68, 4979—88, 4994—48, 4999—47, 5336—78, 6028—67, 6204—73, 6231—100, 6448—45, 6448—12, 7588—62, 7726—14, 7889—90.

A kolera.

A belügyminiszter következő körrendeletet bocsátotta ki a törvényhatóságokhoz:

„A Toulonban felmerült kolera alkalmából f. év június 25-én kelt körrendeletemmel a törvényhatóságokat, a veszély elhárítására szükséges óvintézkedések mielőbbi megtételére, némelyeknek pedig már most történendő előkészítésére, s azoknak mielőbbi bejelentésére felhívtam.

Ezen felhívásomnak már több törvényhatóság sietett is megfelelni, tüzetesen elősorolván az általa elrendelt óvintézkedéseket s nem késtem, hogy eddig az ország legnagyobb részében, a kellő rendelkezés az idézett leiratom szerinti megtörtént.

Felelősségemből kifolyó kötelességemnek tartom azonban az iránt is meggyőződést szerezni magamnak, vajjon a fenti körrendelet értelmében a törvényhatóságok részéről elrendelt óvintézkedések mindenütt kellőképen tényleg foganatosítottak-e? Ezen okból fölívom a törvényhatóságot, hogy jelen rendeletem vételétől számítandó 15 nap alatt okvetlenül s minden további sürgetés bevárása nélkül, részletes és kimerítő jelentést tegyen az iránt, hogy a többször említett hatósági óvintézkedések közül tényleg melyek foganatosítottak? fölemlítvén egyszersmind, hogy mely elrendelt intézkedések azok, melyek még végre nem hajtottak, névszerint mely községekben s mily okból kellett azoknak függőben maradniok, illetőleg mely körülmények akadályozták azoknak foganatosítását. — Ez alkalommal végül fölívom a törvényhatóságot, hogy az óvintézkedéseket a területén levő fürdőhelyeken külön rendelje el s azok pontos foganatosítását külön ellenőriztesse. Budapest, 1884. évi július hó 2-án.

*

Ragályos-e a kolera?

Ezt a kérdést veti föl egy párisi lap touloni levelezője s erre a következőképp felel: „A ma áldozatul esettek száma kilencz. A mint látható, a halandóság aránya állandó: folyton hét és kilencz között mozog. Helyes e tényt különösen kiemelni, mert az ellentétben áll mindazzal, a mit eddig a kolera ragályosságáról mondtak; — mert a kolera valóságilag nem ragályos, mint a hogy nem lehet ragályos az olyan betegség, mely nem jár kiütésekkel. A kolera te-

Tiszta, s. k.

hát csak fertőző és nem ragályos; mindazáltal legyőzése minden elképzelhető és létező eszközt felhasználni kötelesség. „Egyébként az apácák, a „Soeurs de Charité“ bámulatreméltó önfeláldozással ápolják a betegeket, kik közül egy nap bocsátottak el a Mandrier-kórházból 43-at felgyógyultan. Az önkéntes ápolónők közül kettő meghalt, egyikük mdme Trebin, touloni színésznő.

Billroth tanár a koleráról.

A bécsi egészségügyi egyetemen a napokban Billroth tanár rendkívül érdekesen értekezett a koleráról.

Meg kell vallanom — mondá, — hogy az eddig konstátált néhány koleraeset nekem alig imponál. A szám igen kicsi s valószínű, hogy a baj keletkezése helyén el fog fojtatni.

Több kolera-epidemiát értem. Már diákkoromban vezetett be tanárom a kolera-kórházakba s később oly kaszányában laktam, a hol szobám a kolera-betegek mellett volt. Nem félek tehát e bajtól, s azt hiszem, hogy a kolera könnyen korlátozható. Az egyes ember mindig megóvhatja magát tőle. Csak pénz- és vízkérdés.

Eddigélé tudva van, hogy a betegek ürüléke az ürülés idején nem ragályos. Egy ideig állnia kell, hogy új betegség idézzen elő. Tudvalevőleg a fertőzést egy kis növény eszközli. Minden növény magvának egy ideig a földben kell lennie, hogy csirázzék. Így a betegséget átvívó növénynek is pihenésre van szüksége, míg nőni kezd s a növekvő bacillus a baj hordozója. A nem növe bacillus nem árt. Minden bacillus növe közben erjesztő anyagot képez, mely mérges és ragályos. A kis növény, mely a kolera-beteg ürülékében van, megszűnik nőni, ha más helyre viszik. Ha tehát az ürüléket azonnal elhordják, a kolera nem terjedhet tovább. Miután ez szegény embereknél nem történhetik meg elég gyorsan, a kolera a szegényeknél gyorsan terjed. Jól szellőzött házakban, a hol jó árnyékszékék vannak, jó vízvezetékek mellett, s a hol a beteg gyorsan áthelyezhető friss ágyba s a fehérnemű hamar kimosható, ott a betegség nem igen terjedhet.

A tisztaság legfőbb feltétele a sok víz és a tökéletes működésű csatorna rendszer, mely megakadályozza a csatornában a lerakódást, ott a rohadást s minden rosz anyagot gyorsan leöblít s távol viszen. Támadhat a kolera gazdagok által lakott vidékeken is, szállóban stb., de általában azt tanítja a tapasztalás, hogy az említett okokból a szegények között támad és terjed a kolera leghamarabb.

A kolera egyike a legrégebben felismert betegségeknek, úgy támadását, mint terjedését illetőleg; pusztító ereje is kétségkívül abban áll, hogy a beteg vérében olyan hirtelen, és olyan erővel támad az a szétbomló mérge, hogy a vér többé az életre nem alkalmas, de van sok eset, melyben a kolera terjedését úgy lehet meggátolni, hogy a kiválasztott anyagot gyorsan eltakarítják.

A kolera tehát egyáltalán nem tartozik a legveszélyesebb betegségek közé, melynél pl. a toroklob is sokkal veszélyesebb. Így értesültem arról, hogy Berlin legkitünőbb kórházában a „Bestamen“-ben 341 diphteritikus eset fordult elő, melyek közül 241 esetben szükség volt műtetre, s a betegek 3/4-oda meghalt. Ez csak Berlin egyetlen kórházáról szól. Tovább menve azt mondhatjuk, hogy Berlinbe naponta van 5—6 diphteritis. Ha azt összehasonlítjuk a kolera-val, láthatjuk, hogy az távolról sem olyan veszélyes, mert a kolera-ban meg nem közelíti az óthatod halálozási arányt. Ez eskis kezdetben lehet, a mikor minden ragály a leghevesebben dühög. Minde a legszorosabb összefüggésben áll a vízkérdéssel s azzal tisztában kell lennünk, hogy épen a városok tisztántartása egyike a legfontosabb kérdéseknek, mit nem lehet elég sokszor vitatni. P. H.

Irodalom.

Vörösmarty összes munkáiból Gyulai Pál szerkesztésében, Mehner Vilmos kiadásában megjelent az előzőkhöz hasonló csinnal a 7. és 8. füzet. Ezzel befejeztetett az első kötet s már a 7. füzetben a második is kezdetét veszi. A kiadó úgy osztotta be a nyomott íveket, hogy a jelen füzetekhez is esatolta Gyulai Pál nagy érdekű magyarázatait, melyek az első kötetben levő költeményekre vonatkoznak s folytatni fogja azokat a következő füzetekben is. Ezzel eléri azt, hogy az időközben olvasók sem akadályoztatnak meg a nagy mű élvezetében. Az első kötet magyarázó jegyzeteinek befejeztével egyidejűleg fog a füzetekhez esatoltatni

Gyulai Pál tollából a nagy költő kimerítő és méltató élet-rajza, nemkülönbön pompásan sikerült azekképe. (Egy füzet ára 35 kr. Megrendelhető a kiadónál s minden könyvkereskedésben. Megemlítjük egyúttal, hogy a pompás műhöz az izléses könyvtáblák már szintén munkában vannak.)

Ifj. Nagel Ottó kiadásában, Budapestben a nemzeti színház bérházában. Megjelent a „Magyar általános levelező“ 15-ik füzet. Szerkeszti Knorr Lajos. A tizenötödik füzet a közlekedési intézetek ismertetésével kezdődik. Szól a podgyász szállításról, halottak szállításáról, hintók, járművek szállításáról, élő állatok szállításáról, az áruszállításról; értekezik a hajózásról, ismerteti annak szabályait és az osztrák-magyar birodalomban létező három nagy gőzhajózási társulat járatait. Azután áttér a pénz és pénzügy-teretek ismertetésére, hozza a magyar és ausztriai pénzek leírát, ismerteti a külföldi arany és ezüst pénzeket és pedig a világ mind az öt részéből; azután szól a mértékekről és súlyokról, közli a régi és új métermérték viszonyosságait, ez pedig a hossz- és súlymértékek, köbmértékek, súlymértékek, és erőmértékekre nézve, ismerteti az új mértékeket és súlyokat és ezt követve a külföldi mértékeket és súlyokat, végre ismerteti a magyar és osztrák állampapírokat és egyéb magyar és osztrák értékpapírokat. Ezen érdekes tartalmú füzet ára 30 kr. Ugyan ezen kiadónál kapható az „Önügyvéd“ ezimű közhasznú mű füzetekben, félkötetben és egész kötetben, füzve vagy diszkötésben.

CSARNOK.

Szegény Bora mamó!

Nem világra szóló esemény, ha egy elaggott asszony száll a sirba, csak egy kavics hullása a mérhetetlen tengerbe, zajt alig okoz, kis gyűrű képződik és azután vége... minden a rendes kerékvágásban maradt, emberek, föld és az ég.

A falu tornyának, azaz csak haranglábjának — látkörében folyt le élete, valaha ő is fiatal volt és amint elfonnyadt arcán láthatta bárki, rut nem volt és bizonyos jóságos kifejezés is ült azon; egyszerű paraszt asszony volt, nem zavart vizet soha, amint hogy nem is zavarhatott, — már körülbelül 60 éves kora után jutott utóljára özvegyiségre, akkor is úgy, hogy ura leestett a sőregi templom tornyáról, a hol dolgozott, mikor azt építették; azóta az öregség mellé társul szegődött a nyomorúság, de a szó teljes értelmében kihaltak mellőle rokonok, barátok, mint a kidőlt fának hajtásai, ágai; a könyörület megjelent előtte egy... igen szegény, napszámos ember alakjában, ki viskójában engedett neki egy sötét zugot, a hol rongyain bált, ha a vénség engedte ugyan aludni, — de bizonyos, hogy ágyban nem fektült elárult vénségében.

Pár év óta nem kereshetett, csak az a szegény ember adott neki a mit birt és mások is nyújtottak egyszerűen neki eledelt; az idén már alig mozdulhatott ki a viskóból, néha-néha végig botorkált az utcán, hogy elmenjen egy kis eledelt kérni; — de már látható volt, hogy az óra nem sokára eláll, melyen az ő napjai vannak feljegyezve, — ágyba azaz bocsinat a vacokba esett, a hol rongyaiba burkolózva várta az utolsó perczeket, melyek nem is kétek soká.

Pár hét előtt már csak a viskó szűk udvarán feküdt, a jótékony nap melegen sütkezve, — mindenki rebesgette: „no már Bora mamó sem viszi soká.“ Ugy is lett, a ki-mondhatlan nyomorúságnak végre is vége szakadt, — eljött a pap, megadta a vigasztalást a más világra, — ismét eljött a pap és akkor kivitték a temetőbe.

Négy ember emelte a koporsót, köztük volt tisztességből a falu bírja is, — egy festetlen durva koporsót beterrítve lepedővel vitték az ajnácskői temetőbe, — a deszkákat is úgy kéregette össze az a szegény ember, a ki éveken át tartogatta az öregot; felvitték tehát a temetőbe, az ég is megsiratta szegény Bora mamót, — de biz az nem használta neki semmit, — bizony szomorú dolog, — ha a magot elültetik, kikél és használ neki a jó eső, — de ha az embert a földbe ültetik, eltemetik — bizony ott nincs többé kikelet.

Az utóbbi években vett tőle egy paraszt ember egy kis belsőséget, az öreg asszony kikötötte, hogy a vevő 10 frtot köteles adni a temetésére, de bizony minthogy ez irásban nem volt meg — de tanuk vannak reá — az a paraszt ember nem adott az öreg asszony temetésére egy fillért sem.

Igy halt el Ajnácskő legöregebb asszonya 82 éves korában, igen fájdalmas emléket hagyva a fiatalabb nemzedékben hátra, mert elhagyatottsága és nyomora mégis csak megindította az embereket.

Egy nyomorult teremtménnyel tehát ma már kevesebb van; a halál mindig szomorú dolog, de ilyen alakban megrendítő: — a szocialisták mit szólnának hozzá?!

Szegény Bora mamó nyugodjék békében!

Cs. Csik Lajos.

Hivatalos közlemények.

Pályázati hirdetmény.

1856. sz. — Gömörmegyébe kebelezett a nyustyai kör-orvosi állomás választás utján leendő betöltésére ezennel ujlag pályázat nyitattik folyó évi július hó 14-ik d. e. 9 órája a választás napjáig. Nyustya községbe alóírt szbirói hivatal helyiségébe, hova s meddig a szabályszerűen felszerelt kérvények — melyekben kiemelve legyen, hogy a pályázók a tót nyelvet is értik — benyújtandók. A körorvos évi fizetése 700 frt, mely összegben a lakbér is bent foglaltatik, gyógykezelési díj nappali látogatásért 20, éjjeli látogatásért 40 kr. tiszteletdíjat huz, a fuvardíjat az illetők fizetik, esetleg természetben adják; a likéri gyártelep vezérigazgatója által évenként telajánlt 100 frt készpénz mindaddig, míg a gyártelepen külön fizetéssel ellátott orvos nem leend alkalmazva, élvezendi.

Kelt Nyustyán, 1884. év június hó 18-án

Kubinyi, szbiró.

A m. kir. honvédelmi minisztertől.

Hirdetmény.

29762 XIV. sz. Mtságos Fáy Gusztáv urnak Gömör-Kishont megye főispánjának Rimaszombat. A honvédségi Ludovica akadémia tényleges állománybeli honvéd tisztképző tanfolyamában az 1883. évi XXXIV. t. cz. 2. §-a értelmében rendszeresített helyeknek, az 1884/5-iki tanév kezdetével leendő betöltése végett hirdetett, s folyó június hó 20-ig terjedő pályázat, részben, azoa sajnós eredményt mutatja fel, hogy míg az egészben állami költségben feltartandó és fél fizetéses helyek elnyeréseért pályázók, aránylag feles számban jelentkeztek; az egész fizetéses helyekre leendő felvétel végett oly kevesen folyamodtak, hogy ez utóbbi említett helyek nagyobb részének az 1884/5-iki tanévre leendő betölthetése, s így a növendékek törvény szerint meghatározott létszámának, az intézmény céljánál fogva követelt kiegészítése iránt alapos kétség fogor fenn. Hivatásom köréhez tartozónak ismervén a fentebb idézett törvénynek, a küszöbön álló új tanévre nézve leendő végrehajtása körül is, a kívánt sikerhez kilátást nyújtó tényezőket, lehetőleg igénybe venni: ezélszerűnek vélném, a kedvező anyagi viszonyok közt levő, s e kérdéses irányban érdekelt megyei lakosok figyelmét a Ludovica akadémiai fizetéses helyek betöltésével esetleg összefüggő saját érdekükre ismételve irányozni, és azoknak is, a kik a pályázatra netelán később határozónak el magukat, kérelmük valóstítására alkalmat szolgáltatni. E végből mlsgod szives közreműködését oly irányban van szerencsém felkérni, hogy a kormányzatára bizott megye fentebb jelzett lakosainak, mlsgod böles belátásához képest legmegfelelőbbnek mutatkozó módon tudomásukra juttatni sziveskednék, miszerint a Ludovica akadémia tényleges állománybeli tisztképző tanfolyamába, az 1884/5-iki tanévre leendő felvétel végett kihirdetett s folyó június hó 28-ig terjedő pályázati határidő az egész fizetéses helyekre nézve meghosszabbítottatik, s hozzám folyó év július hó 10-ig benyújtandó ily kérvények még elfogadtatnak.

Budapestben 1884-ik évi június hó 17-én.

A miniszter helyett
Fejérváry, államtitkár.

Szerkesztői üzenetek.

M. L. Beeses levelére a válasz tárczarovatunkban található.
B. B. Reméljük, meg van elégedve.
Z. J. Mikor lesz szerencsénk?
B. S. A sajnós esemény szellőztetése épen az ellen kezében adna fegyvert, így — mint nem is a közönség elé valót — felretettük.

Felelős szerkesztő: **Bodor István.**

Magán-hirdetések.

Tanuló kerestetik.

Egy 2—3 gymn. osztályt végzett tanuló azonnal felvétetik **Stolez Márton** ur vaskereskedésében.

Bérleti hirdetmény.

582. sz. — Szab. Rimaszombat r. t. város tulajdonához tartozó „**Alsó malom**“ f. é. július hó 15-ének d. u. 2 óráján a városházánál nyilvános árverés utján f. é. november hó 1-től számítandó három évre haszonbérbe fog adatni.

Az árverési feltételek hivatalos órák alatt a jegyzői hivatalban megtekinthetők.

Kikiáltási ár: 65 hectoliter tiszta-, 65 hectoliter feles buza és 80 frt készpénz, bánatbér 200 frt.

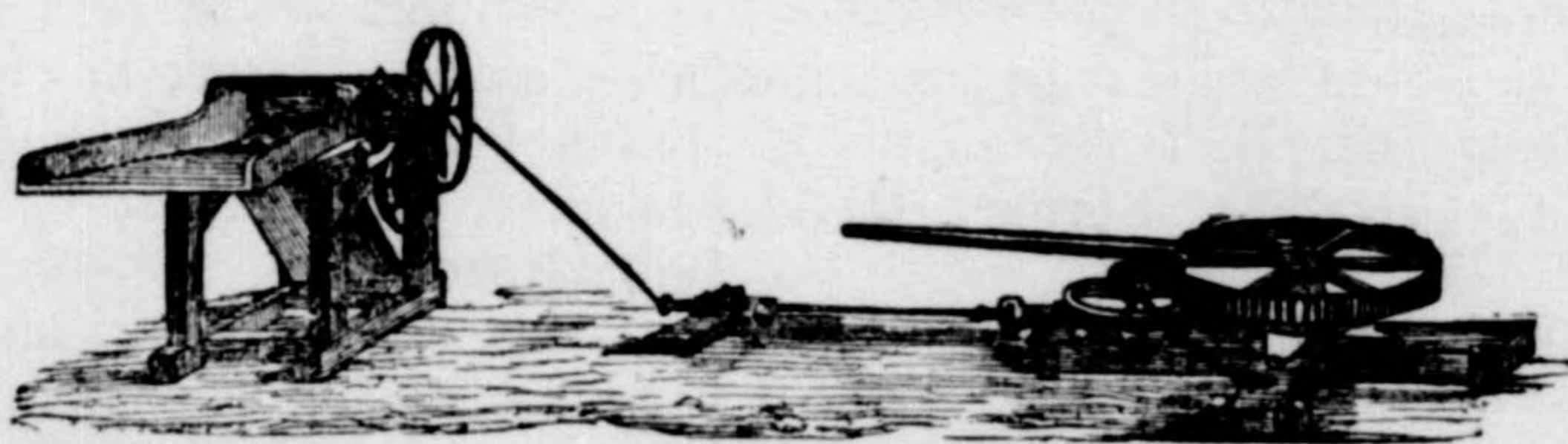
Kelt Rimaszombat város rend. tanácsának 1884. évi június hó 17-én tartott üléséből.

2—2 **Szabó György, polgármester.**

FLEISCHER és TÁRSA

gépgyára és vasöntődéje Kassán,

eperjesi-ut 6. szám, és Kassa mellett a Csermelyvölgyben.

Ajánlja a t. gazdaközönségnek a legujabb tapasztalatok szemmel tartásával ezészerűen és gondosan gyártott jó hírnevű gépeit, nevezetesen:

- ☛ **Cséplőkészleteit,** könnyű járással, járgány vagy gőzmozgony általi hajtásra.
- ☛ **Kézi cséplőgépeit.**
- ☛ **Backer- és magtár-rostáit.**
- ☛ **Sorba- és szórvavető gépeit.**
- ☛ **Gőzgepeit és gőzkazánjait.**
- ☛ **Szeszgyár berendezéseit.**
- ☛ **Szivattyúit stb.**

Csermelyvölgyi gépműhelyünkben (Kassa mellett) gépgyártmányaink **jelentékeny készletét tartjuk állandóan.**

Rendelvényeket elfogad részünkre: **Benyo Béla úr Rimaszombatban.**

Gazdasági gépeink képe s, valamint öntödénk gyártmányai árj egy z é k é t kívánatra ingyen s bérmentve küldjük be.